

Коновальчук І. М., Використання інтерактивних технологій у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів. Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І.В. Голубовська – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. – С 162-166.

І. М. Коновальчук,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти та культури фахової мови
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Використання інтерактивних технологій у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів

У низці законотворчих і нормативних документів: Законах України "Про освіту" (2017), "Про вищу освіту" (2014); "Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року" (2012), Концепції "Нова українська школа" (2018), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Професійному стандарті "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти" (2018) та ін. виокремлено нові завдання та критерії фахової підготовки спеціалістів. Так, у Професійному стандарті "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти" (2018) представлений перелік та опис загальних і професійних компетентностей учителя. Компетентність визначається як динамічне поєднанням знань, навичок, умінь, досвіду та здібностей, які лежать в основі кваліфікації фахівця. До загальних компетентностей учителя початкових класів віднесена громадянська компетентність; соціальна компетентність; культура самовираження; лідерська компетентність; підприємницька компетентність. До професійних компетентностей увійшли: мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язберезувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювальна-аналітична; інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання впродовж життя [1].

Теорія і практика професійної підготовки педагогів у контексті інноваційних змін у системі загальної середньої освіти, зокрема в початковій школі, представлені в дослідженнях О. Антонової, Г. Балла, С. Вітвицької, О. Вознюка, О. Дубасенюк, І. Гавриш, К. Дурай-Новакової, Л. Зданевич, І. Зязюна, І. Коновальчука, В.Кременя, Т. Левовицького, А. Линенко, С. Литвиненко, О. Пехоти, Д. Чернілевського та ін.

Проблема досліджень сутності та структури педагогічної технології перебуває в центрі уваги науковців: В. Безпалька, Е. Бережної, В. Бондаря, Б.

Блума, С. Гончаренка, І. Дичківської, В. Дорошенка, А. Нісімчука, О. Падалки, І. Прокопенка, О. Савченко, І. Смолюка, О. Шпака та ін.

Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі представлено в розвідках О. Пехоти, Л. Пироженко, О. Пометун, В. Рибальського, Т. Сердюк, А. Смолкіна, П. Шевчука та ін.

Мета статті: проаналізувати особливості використання інтерактивних технологій у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів початкових класів.

Поняття "технологія" має неоднозначне трактування. Історично воно пов'язане з технічним процесом і тлумачиться як сукупність знань про засоби і способи обробки матеріалів, як мистецтво оволодіння процесом, у результаті чого уособлюється. Технологія як процес дає відповідь на запитання "Як зробити, з чого і якими засобами?". Науково-технічний прогрес розширив можливості людини, з'явилися нові технології (індустріальні, інформаційні, соціальні, екологічні та інші), що мали потужний навчальний ресурс із властивими їм методиками, які стають невід'ємними складниками освітнього процесу.

У "Тлумачному словнику сучасної української мови" поняття "технологія" визначається як сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогось; навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості; сукупність способів обробки або переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних операцій тощо [2, с. 1449].

Авторство ідеї технологізації освіти належить Я.-А. Коменському, який заклав основи інтерактивного (взаємного) та проблемного навчання, створив передумови для інтерактивних і проєктних технологій.

У сучасних психолого-педагогічних словниках педагогічна технологія визначається, як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого – оптимізація форм освіти [3, с. 415].

На думку О. Пометун, Л. Пироженко, педагогічна технологія – набір процедур, які поновлюють професійну діяльність учителя й гарантують запланований результат [4, с. 24–34]. За формулюванням М. Ярмаченка, – це сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання й виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі [5, с. 424]. На думку О. Пехоти, педагогічні технології відображають прийняту в певній країні світу систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури й форму, відбиті в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах [6, с. 32]. І. Коновальчук зазначає, що сутнісною характеристикою педагогічної технології є проєктування й реалізація нових способів діяльності, які більш ефективні порівняно з наявними [7, с. 178].

Отже, педагогічна технологія – це науково обґрунтований та практично перевірений спосіб організації освітнього процесу, в якому конкретизовано

порядок, алгоритми, зміст, форми, методи, засоби, умови діяльність його суб'єктів таким чином, щоб забезпечити досягнення поставлених цілей.

Ознаки педагогічних технологій поділяються на загальні, які притаманні будь-якій технології (процесуальність, наявність сукупності методів вимірювання стану об'єкту, спрямованість на проектування й використання ефективних та економічних процесів) та специфічні (системність, науковість, концептуальність, спрямованість на гарантоване досягнення цілей, структурованість, алгоритмічність, керованість, ефективність, відтворюваність) [7, с. 179–180].

Однією з найважливіших проблем у галузі технологізації освіти є створення класифікацій. І. Підласий розрізняє продуктивну, поблажливу та партнерську технології [7]. І. Прокопенко та В. Євдокимов за трьома ознаками (цільова орієнтація, характер стосунків викладача та студента, організація навчання) виокремили три групи технологій: педагогічні технології за цільовою орієнтацією; педагогічні технології за характером взаємин між учителем і учнем; педагогічні технології за способами організації навчання [8]. М. Михайліченко, Я. Рудик виділяють такі інноваційні педагогічні технології навчання: педагогічна технологія критичного мислення; технологія навчання як дослідження; інтегральна педагогічна технологія; технологія розвивального навчання; технології формування творчої особистості; технологія особистісно орієнтованого навчання; проектна технологія; технологія диференційованого навчання, технологія модульно-розвиваючого навчання; технологія групового навчання; технології індивідуалізації процесу навчання [8, с. 71–73].

Особливо місце серед навчальних технологій посідає інтерактивне навчання, тобто діалогове, взаємодіюче. О. Пометун зазначає, що інтерактивними можна вважати технології, в основі яких лежить активна взаємодія суб'єктів навчання. Вони надають можливість на підставі внеску кожного з учасників у спільну діяльність отримати нові знання й організувати корпоративну діяльність, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою і до широкої співпраці багатьох [9].

У своїх дослідженнях Л. Пироженко та О. Пометун виокремлюють чотири групи інтерактивних технологій, залежно від мети заняття та форм організації навчальної діяльності: інтерактивні технології кооперативного навчання; інтерактивні технології колективно-групового навчання; технології ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань [4].

У контексті оновлення змісту освіти в ЗВО відбувається перехід до активних форм навчання, зростає зацікавленість у інноваційних технологіях навчання, зокрема інтерактивних.

Інтерактивні методи можуть застосовуватися під час організації викладачем різних видів роботи зі студентами, зокрема: організація тематичних занять; тимчасових творчих груп у процесі роботи над навчальним проектом; формування портфоліо студента; проведення дискусій; моделювання ситуацій, конкурсів практичних робіт, презентацій,

навчальних тренінгів, створення освітніх ресурсів (тренінгових матеріалів, творчих робіт, аудіо- і відеоматеріалів) тощо.

У процесі такого навчання студенти виявляються залученими до процесу пізнання, мають можливість активно аналізувати, обговорювати, порівнювати навчальну інформацію, демонструвати, моделювати, взаємодіяти з іншими, обмінюватися думками, ідеями, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу ширості, поваги.

Для формування в майбутніх учителів початкових класів фахових компетентностей, актуалізації в них мотивів оволодіння необхідними знаннями й уміннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності доцільно використовувати активні та інтерактивні технології навчання (проблемні, дискусійні лекції, евристичні бесіди, дискусії, мозкові штурми, ділові та рольові ігри, моделювання педагогічних ситуацій, використання кейс-технологій, імітаційні тренінги, вирішення професійно-орієнтованих педагогічних задач, інтерактивний театр, проведення відеоконференцій; "Круглий стіл", "Мозковий штурм" та ін.) [9, с. 63–66].

Для успішного використання інтерактивних технологій у процесі формування компетентностей майбутніх учителів початкових класів слід дотримуватись таких вимог: позитивний взаємозв'язок між членами групи, розуміння користі спільної роботи і спілкування; неопосередкована взаємодія; індивідуальна відповідальність; оволодіння навичками колективної діяльності, міжособистісної взаємодії; оцінювання дій оточуючих і власної поведінки тощо. Інтерактивні технології навчання активізують пізнавальну діяльність студентів, сприяють самостійному пошуку знань, самоорганізації, самовдосконаленню, саморозвитку, самоосвіті майбутніх фахівців.

Професійні стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих фахівців, які володіють загальними та професійними компетентностями, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні вміння, володіти новими технологіями тощо. Застосування інтерактивних технологій навчання дає можливість підвищити пізнавальну активність студентів, мотивацію, розвинути здатність до творчості, критичного мислення, до відмови від стереотипів, що є обов'язковою передумовою конструктивної міжособистісної взаємодії тощо. Отже, впровадження в освітній процес інтерактивних технологій навчання сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі ми вбачаємо в розробці спеціальних методик для формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобом інтерактивних технологій.

Список використаної літератури

1. Професійний стандарт "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", 10.08.2018. № 1143. URL: <http://nus.org.ua/wp->

<content/uploads/2018/08/20180815.pdf>

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
3. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2016. 473 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. метод. посібн. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота та ін. ; ред. О. М. Пехота. Київ : А.С.К., 2004. 256 с.
7. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.
8. Михайліченко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології : навчальний посібник. Київ : ЦП "КОМПРИНТ", 2016. 583 с.
9. Коновальчук І. М. Інтерактивні методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до взаємодії з дітьми та батьками. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті* : у 2-х ч. / за заг. ред. Н. Є. Колесник, О. М. Піддубної, О. М. Марущак. Житомир, 2020. Ч. II. С. 60–63.